

SPECIMEN
HISTORIÆ LITTERARIÆ
FENNICÆ,

CUJUS
PARTEM TERTIAM

*Conf. Ampl. Facult. Philos. in Reg. Acad. Aboënsi,
publice ventilandam sistunt*

PETRUS JOH. ALOPÆUS,

Phil. Mag. & Adjunctus ad Reg. Gymn. Borgoënsis,

Et

JOHANNES FRIDERICUS CLEVE,

Stip. Reg. Wiburgensis,

In Audit. Maj. die V Dec. A. MDCCXCV.

Horis ante meridiem solitis.

ABOÆ, TYPIS FRENCKELLIANIS.

1875

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mostly centered and appears to be organized into several paragraphs or sections.]

[Faint, illegible text at the bottom of the page, possibly a signature or a date.]

§. VI.

In anno, quo institutum sit Gymnasium Aboënsē, constituendo, cum, licet leviter, discrepent Historici nostri; hanc rem paucis tangere, a proposito nostro non erit alienum. Vulgo quidem probatur, quod WEXIONIUS in *Natalibus Academicæ Aboënsis* dicit, Gymnasium primordia cepisse A. 1627; RHYZELIUS vero & JUSLENIUS a reliquis Historicis dissentiunt, atque serius hoc factum esse innuunt; ille enim (Episcoposc. P. I p. 359) annum 1628 (in eodem tamen libro p. 349, A. 1627 assert), & hic (in *Aboa vet. & nova* p. 41) annum demum 1630 indicat. Atque ut nostrum hac de re iudicium adponamus, A. quidem 1627 de Gymnasio constituendo decretum factum fuisse, WEXONIO credimus; non tamen ante A. 1628 aut 1629 (forte etiam serius?) Scholæ Cathedr. in Gymnasium mutationem plene peractam fuisse constat. Anno enim adhuc 1628 nonnisi Scholam (Cathedr.) hic viguisse, discimus ex iis quæ allata supra sunt pag. 34 not. (n) & pag. 37. *Æsch.* enim *Petræus*, qui cum *Florino* primi erant Gymn. Ab. Lectores Theologiæ, A. 1628 munus suum aggressus non erat, quo anno *Florinus* fuit *Scholæ Ab. Lector*, eodem nomine etiam 1629 usus (a).

Methodus docendi in Gymnasio hoc Aboënsi (quod *Collegii* quoque *Aboënsis* nomine veniebat) usitata,

F

tata,

(a) LIDÉN *Catal. Disputat.* Sect. V. pag. 3.

tata, ex vetusto scripto Latino, in antiquis *Confessorii Ecclesiastici Aboënsis Protocolis* occurrente, excerpta exhibetur in *Novellis Aboëns.* A. 1791. N:o 4, 5, 6; unde præter alia ad cognitionem Gymnasii facientia, discimus, *Lectorum* (sive, ut appellati etiam fuerunt, *Professorum*) numerum fuisse senarium, & duos Theologiam, ceteros quattuor Philosophiam docuisse; unde patet, RHYZELIUM, qui octo fuisse dicit Gymnasii hujus Lectores (Episcoposc. P. I. p. 349 & 359) corrigendum esse, id quod etiam monet Cel. BILMARK *Hist. Reg. Acad. Ab.* p. 7. (b).

Lectores Gymn. Ab. fuere sequentes:

Theologiæ Lectores: 1) Doct̃or ÆSCH. PETRÆUS, A. 1628 constitutus Gymn. Ab. Lector (& Pastor in Sagu. vid. supra pag. 34), 1634 Eccl. Aboëns. Pastor & Archi-Præpositus (c), 1640 Theol. Doct̃or, eod. anno Prim. Theol. Prof. ad Acad. Aboëns. primusque Rector Magnificus, munere denique ornatus Episcopali obiit 1657 (d). 2) THOMAS FLORINUS, qui

(b) *Lectores* (s. *Professores*) Gymnasii sex fuisse, expresse etiam dicit Episc. ROTHOVIVS, Concione funeb. in obitum Reg. GUSTAVI ADOLPHI, hab. Aboæ die 6 Nov. 1655, impr. Stockholmiæ eod. anno.

(c) Unde sequitur, hoc jam anno JOACH. STUTÆUM mortuum fuisse. Cfr. supra pag. 36.

(d) Vitam ejus descriptam vid. in *Carlstads Stifts Tidn.* A. 1726 N:o 9, 10, unde hæc sumimus. Cfr. etiam STIERNMANNI *Aboa Litterata* pag. 19 sq.

qui A. 1628 vocatur Scholæ Ab. Lector Theol. & A. 1632 Gymnasii Ab. olim Lector Theol. (in *Rothovii* Disp. vid. supra p. 34. Nisi ex errore, quod quidem suspicamur, vocabulum *olim* heic occurrat, difficile fuerit hanc rem explicare; An per aliquod tempus vacatione muneris est usus? aut num forte *Florinus* cujus mentio fit A. 1628 & 1629, pater erat ejus, qui postea Gymn. Lector fuit? cujus tamen rei nulla habemus indicia), 1634 Theol. Lector & Pastor in Lundo, 1642 Pastor Civitatis Wasa. 3). M. SVENO WIGELIUS, Révaliæ quondam Rector, 1634 design. Theol. Lector, 1638, 1639 Theol. Lect. & Pastor in Sagu, 1640 Theol. Prof. 4) M. ERICUS MATTHIÆ (FORTHÉLIUS), 1630 Log. & Eloq. Lector, 1634 Theol. Lect. & Past. in Lundo (loco FLORINI?), 1636 Pastor in Pedersöre (e). 5). M. MART. STODIUS 1638, 1639 Theol. Lect. & Pastor in Lundo. Vocatur a WEXIONIO (*Natal. Acad. Aboëns.*) L. Græc. Lector. (f).

Log. & Orat. Lector: ERICUS MATTHIÆ (FORTHÉLIUS) 1632, 1634.

Eloq. Lect. 1) BOËTIUS MUUR (f. MURENIUS) 1632, Mathes. Lector 1634, Pastor in Saltvik 1638. 2) ANDR. NEOCLEANDER 1638, 1639, dein Pastor & Præp. Raumoæ.

F 2

Mathes.

(e) Ejus vita exhibetur in *Nov. Ab. A. 1773.* p. 105. lqq.
 (f) Jam A. 1633 vocat se Græc. L. Lect. in Disp. sua Synod. *de libero arbitrio.* (An hoc anno erat Extraord.?)

Mathef. Lect. 1) supra nominatus BOËT. MUUR
 2) M. GE. ALANUS, qui A. 1640. Phyl. & Botan.
 Professor in nova Academia fuit constitutus.

Phyl. Lector: JOH. ORBERGIUS 1638, cujus fata
 ceterum ignorantur. (cfr. supra p. 34 sq.)

§. VII.

Gymnasium, postquam circ. undecim annos floruiſſet,
 nomine Reginae CHRISTINÆ a Tutoribus Ejus in Uni-
 versitatem Litterariam (a) fuit evecum, Diplomaque Re-
 gium hunc in finem datum est Nycopiae die 26 Mar-
 tii 1640. Quæ Universitas sive Academia nostra,
 die 15 Julii ejusdem anni sollempniter fuit inaugurata
 (b), & undecim ejus Professores constituti, qui omni
 scientiarum genere juventutem Academicam erudi-
 rent. Atque sic nova, eaque felicissima litteraturæ
 Fennicæ exorta est Periodus; ab hoc enim præcipue
 tempore lux scientiarum in Fennia magis magisque se
 diffu-

(a) Regem GUSTAVUM ADOLPHUM de hac mutatione jam co-
 gitasse, tradit BAAZIUS *Inventar. Eccles. Sveogoth.* p.
 760.

(b) Historiam Actus Inaugurationis sollempnis exhibent:
 MICH. WEXIONII (GYLLENSTOLPE) *Natales Academiae A-
 boënsis* (qui libellus rarius jam obvius, bis impressus est,
 Aboæ 1648, 4:o, & ibid. 1680, 8:o); JO. BAAZII *In-
 ventarium Ecclesie Sveogothorum* pag. 835 sqq. Cel.
 BILMARK *Historia Regie Academiae Aboënsis* (cujus VII.
 partes hucusque prodire), pag. 10-20; & *Novelle
 Aboënses* pro A. 1793. N:o 22, 23 & 25.

fudit, & ad ultimas ferme septentrionis plagas penetravit. Plurimi eorum, qui primi creati fuerunt Academiae nostrae Doctores, exteris in adolescentia adierant Musarum sedes, & ita eruditionis & penum & famam haud fucata sibi comparaverant. Neque post conditam Academiam defuerunt, qui non solum Upsalienfes & Dorpatenfes Camoenas frequentarent, sed Germanicas quoque ad Universitates per integros annos doctrinae suae copias indefesso auferent labore. Ac ad Theologos quidem nostros Saeculi superioris quod adinet, laudem rigidae Orthodoxiae iis abrogare valet nemo; quippe quorum praecipui, fuerunt discipuli celebris illius ABRAHAMI CALOVII, Theol. Professoris Primarii Wittebergensis, atque ab eo ejusque Collegis non modo rerum Divinarum eximiam cognitionem, sed etiam ejus in erroribus Theologicis tractandis feritatem didicerunt. Confirmant hoc lites illae famosae inter PETRUM BANGIUM Theol. & MARTINUM MILTOPÆUM, Eloq. Professore (c), atque inter ENEVALDUM SVENONIUM JOHANNEMQUE

F 3

TER-

(c) LAGERBERG Sammandrag af Svea Rikes Historia Part. 4. Sect. 2. p. 104 sq. LOENBOM Handlingar til Kon. CARL XI:tes Hist. 3 Saml. p. 169 seqq. & Cel. BILMARK l. c. p. 74 sq. De controversia circa Sacramenta, quam incurerat BANGIUS, citat Max. Rev. FANT (*Historiola Litteraturae Graecae in Suecia* Sect. 2 p. 36) *Svenska Merc.* 1760 p. 293 quem locum non invenimus.

TERSERUM (d) vehementi cum animorum ardore agitatae. Neque Jurisprudentia (& patria & Romana), suis apud nos caruit cultoribus; quod vel nomina celebria JOHANNIS OLAI DALEKARLI (STIERNHÖK) & MICHAËLIS OL. WEXIONII (GYLLENSTOLPE), qui Juris Professores apud nos magna cum laude fuerunt (e), satis evincunt. Similiter nec Medicinæ studium pro temporum ratione penitus negligebatur; cujus primus Aboæ Professor fuit ERICUS DANIELIS ACHRELIUS, qui per triginta annos hoc munere fungebatur. (f). Denique ut ad Philosophiæ cultores veniamus, & Doctores linguarum eruditarum egregie in suo studio fuerunt periti, & discentes in iis addiscendis insignem curam operamque posuerunt (g). Neque scientiæ ipsæ suis destitutæ fuerunt amatoribus, eæ præsertim, quarum majorem in modum periti fuerunt Doctores ipsi. Quorum in numero fuit e. g. SIMON KEXLERUS, Mathem. Professor, qui inter præcipuos sui ævi in Svecia Mathematicos merito numeratur. Sed inprimis partibus Philosophiæ sic dictis Theoreticis studuerunt & docentes & discentes. Quod ad docendi formam, qua id temporis ute-

te-

(d) LAGERBRING 1. c. pag. 107 seqq. & Max. Rev. TENGSTRÖM *Minne öfver Joannes Elai Terserus Aboæ* 1795 8:o.

(e) GEZELII *Biograph. Lex. öfver Namnk. och Lärde Svenske Män.* Art. *Stiernböök & Gyllenstolpe.*

(f) cfr. de illo *Novellæ Aboënse* A. 1793. N:o 42.

(g) STIERNMANNI *Aboa Litter.* & Max. Rev. FANT 1. a. Sect. 1. p. 106, 115 seqq. & Sect. 2. p. 2, 3, 45, 46, 87.

tebantur Philosophi noſtri, adinet, haud diſſimulandum eſt, Philoſophiam Ariſtotelico - Scholaſticam ab ortu Academiae noſtræ uſque ad ejus per fugam diſſipationem A. 1713, apud noſtrates fere regnaſſe. Atque quamvis exſiſterint Aboëniſis Academiae Doctores, qui album ei calculum non adjicerent, minus tamen favens hi Collegarum ſuorum experti plerumque ſunt judicium; quorum multi libertatem philoſophandi arctis fatiſ limitibus circumſcribere conati ſunt (b). Omne autem litterarum ſtudium in ſede Auraicarum noſtrarum Muſarum proſuſ ſuit abruptum, cum cohortes Ruſſorum Fennis inimicæ A. 1713 iter ſuum hoſtile Aboam uſque inſtituerent. Plurimi enim litterarum cultores, ſicut & reliqui, quorum id ferebat conditio, Fennicæ incolæ, ut crudelitatem hoſtis ingruentis effugerent, patriam relinquentes, Stockholmiam aliaque ad Sveciæ loca ſe contulerunt. Neque qui ſuperſites Aboæ manſerunt, magna ſcientiis ſtudendi cupiditate ardere potuerunt, qui enim literas cum fructu colere inſtituunt, a turbis publicis alieni, tranquillitate indigent ſumma, quæ inter horrendos hoſtilium armorum ſtrepitus ſperari non

potest

(h) Exempla ſuppeditant *Nov. Aboëniſes* Anni 1723, pag. 139 ſeqq.

potest. Quæ tristis Lycei nostri conditio non desit, antequam pacem, non quidem gloriosam, at necessariam, Nyssadii Anno 1721 die 30 Aug. (St. vet.) initam, desolata patria obtineret. Sed sicut homo, gravi morbo explicatus, non nisi lente & quasi pedetentim amissas vires recuperat: sic Academia quoque Aboënsis, de novo instaurata(i), non statim ad eum florem pervenire potuit, quem ei optabant sinceri rei litterariæ amatores: unde etiam, qua partem, explicari poterit iudicium illud haud benignum, quod de statu Academiæ nostræ A. 1724 tulit Rev. ER. BENZELIUS junior, qui ad fratrem suum scripsit: *Ther åro underlige hufvuden, och en osåker ort, samt intet tillfälle at evertuera sig, i mangel af omgenge, och åfven sådane af Studiosis, som vilja låra något.* (k). Hi vero
Acade-

(i) Anno 1722 d. 26 Nov. Academiæ renovandæ sollempnia ab Episcopo HERMANNO WITTE peracta fuerunt, cujus *instaurationis brevem delineationem* legere licet in *Actis Litterariis Sueciæ* A. 1723 pag. 407 — 412. Vidimus etiam Episc. WITTE Progr. invitator. ejusque Orationem die 26 Nov. hab. nec non *Broderi Rålamb* (Lib. Bar. & Chiliarch.) *Er. Boreni* (Ecclesiast. Fen. Ab.) & *Jab. Pet. Flachsen.* (Quæstor. Acad. Ab.) scripta gratulator. Aboë impr.

(k) *Brefväxling emellan ÅrkeBiskop ERIC BENZELIUS den yngre, och dess broder Censor Librorum GUSTAF BENZEL-*

Academiæ minus prosperi dies per multos annos non durarunt. Sicuti enim Regis FRIDERICI regimen flori scientiarum artiumque pæne omnium in Svecia fuit felicissimum; ita eandem Lyceum hocce expertum est fortunæ benignitatem: quod ab his usque temporibus viros in omni doctrinarum genere solidissime versatos ostendere valuit, viris sui ævi doctissimis aliis merito æquiparandos. Cujus rei & edita ab iis ingenii specimina, & in luce litterarum per Patri-

G

lam

STIERNÄ, *æfter Originalerne utgifven af* JOHAN HENRIC LIDÉN. *Linköping* 1791. pag. 16. Neque tamen partim ignorantia rerum nostrarum, partim nota animi in nostros non æquissimi, judicium illud liberari omnino potest. Primum dicit, ibi (inter Doctores Academiæ nostræ) capita fuisse morosa. Talia autem quædam nec in aliis Patriæ Lyceis defuisse, querelæ ab eo ipso alibi fusæ satis docent; ex quibus autem de reliquis fieri non debuit judicium. Quod de loci periculoso situ dixit, terrori nuperi belli, nondum plene excusso, tribuendum, Conversationis opportunitatem felicem in urbe primaria hominibusque & doctis & claris omnium ordinum plena, majorem potius quam minorem quam in ullo alio Patriæ Lycei offerri, res ipsa loquitur. Juvenes litterarum studiosissimos in hac Academia eo tempore defuisse, cum eruditionis suæ fundamenta hic ponerent plures, qui proximo decennio singulari claruerunt doctrinæ laude, quis vera rerum nostrarum cognitione non omnino destitutus, affirmaverit? Sed quam male vir celebris calculos poneret, eventus mox docuit.

am diffundenda labores egregie feliciterque exantlati, & tam discipulorum coævorum testimonia quam posteritatis grata memoria, documenta exhibent certissima: quorum igitur merita hoc loco explicare uti supervacaneum, ita nimis longum foret. Optamus modo, ut Academia nostra in posterum etiam, æque eruditos, æque de juventute solide instituenda sollicitos Doctores semper habeat, seraque posteritas eam lucem nunquam desideret, quæ in patriæ felicitatem & decus magis magisque apud nos effulget.

Bibliothecæ Academicæ Historiam Dissertationibus Acadd. edidit Cel. PORTHAN.
